III. évfolyam. Sopron, 1891. junius. 6. szám.

Evangelikus Népiskola.

Nevelés- és oktatásügyi havi folyóirat.

Megjelenik minden hó első napján.

Szerkesztők s laptulajdonosok: **Kapi Gyula** és **Papp József.**

A lap szellemi részét illető közlemények a szerkesztőséghez (Sopron, evang. tanítóképző-intézet) küldendők.

Az előfizetési- és hirdetési díjak a kiadóhivatalba, Litfass Károly kiadó nevére czimezve küldendők. — Az előfizetési feltételek megolvashatók a borítékon.

Mi Atyánk!

Ki fönn a mennyekben vagy, mi Atyánk!
Ha itt e földön minden elhagyott,
Te el nem hágysz, szeretve gondolsz ránk.
Hű gyermekeidet meg nem tagadod.
Kinek trónja a csillagok felett,
Óh, szenteltessék meg a Te neved.

Te nagy, dícső országod jőjjön el,
Ez a világ hogy ujjá szülessék,
És szent akaratod végzésivel
Beteljék föld és beteljék az ég.
S ki táplálsz, ruházol mindeneket,
Add meg nekünk a napi kenyeret.

A megtérőt kegyelmesen fogadd,
Mi vétkeinket megbocsásd nekünk,
Taníts szeretnünk, áldni azokat,
Kik vétkezének olykor ellenünk.
Gyöngék vagyunk, óh, ne kisérts meg minket,
Óvd a gonosztól, óvd meg szíveinket.

Mert a hatalmas, az erős Te vagy,
A mindenséget Te teremtetted,
Tőled vagyon minden, mi bölcs, mi nagy,
A csillagokat vezérli kezed:
Az ország, hatalom s a dicsőség
Örökre, mindörökre a Tiéd! Amen.

Vojtkó Pál.

Jézus példázatai.

(Folytatás.)

4. A példázatok magyarázatának főszabályai.

Jézus példázatainak általános jellemzésében kiemeltük már azok kiváló fontosságát úgy a ker. tanra, mint a ker. életre vonatkozólag, valamint megemlítettük azt is, hogy a példázatok magas előnyeit bármely irányban csak a helyes magyarázat útján tehetjük gyümölcsözővé.

A példázatok magyarázásában legbiztosabb vezérül a példázat helyesen meghatározott fogalma szolgál. Mert a mint a fogalomból ismerhetjük meg azt, hogy mily alkotó elemekre volna szükségünk, ha új példázatot akarnánk alkotni: úgy a fogalomból tanulhatjuk meg azt is, miképen kell egy kész példázatot szabályosan szétszedni. A magyarázat pedig tulajdonképen nem egyéb, mint egy kész példázatnak szétszedése. A magyarázat főszabályait e szerint legbiztosabban a példázat fogalma alapján állapíthatjuk meg.

A példázat fogalmában jellemző mindenekelőtt az a meghatározás, mely szerint a példázat, alakját tekintve, képies történet. A példázatnak e meghatározásából folyik a magyarázat első főszabálya, mely abban áll, hogy értsük meg mindenekelőtt a képies történetet magában véve, nem is gondolva egyelőre arra az igazságra, melyet a képies történet szemlélhetővé akar tenni. Olyan szabály ez, melyet minden kép magyarázatában meg kell tartanunk, legyen a kép akár csak egyetlen képies kifejezés is. Vegyük például ker. vallásos hitünk emez alaptételét: „Jézus Kr. a világ megváltója". Oly gyakran halljuk e mondást s annyira átment annak igazsága egész szellemi életünk tartalmába, hogy közönségesen nem is gondolunk e mondás képies jellegére. De a tanítónak, kinek e tételt magyaráznia kell, magyaráznia nevezetesen gyermekeknek, ő neki tudnia kell, hogy e tételben a „megváltó" képies kifejezés s ismernie kell e kifejezés eredeti, képnélküli jelentését. A megváltás képzete eredeti jelentésben a rabszolgasági és rabsági viszonyban fordul elő, midőn p. o. a diadalmas ellenség a legyőzött nemzet fiait rablánczra füzve fogságba viszi. A rabságra hurczoltak otthon maradt rokonai összegyűjtik aranyaikat, ezüsteiket, hogy a megszabott váltságdíj lefizetése által kedveseiket az idegen hatalom szolgaságából megválthassák. (Példát a törökhódítások korában eleget találunk). A megváltás képzetének ez az eredeti jelentése adta Péter apostol — és utána Luther szájába hitünk ama főtételének azt a magyarázatát, melyet a Kis Kátéból mindnyáján imígy ismerünk: „Hiszem, hogy a Jézus Krisztus ... engem, elveszett és elkárhozott embert megváltott, a bünnek, halálnak és ördögnek hatalmából megszabadított, nem aranynyal, sem ezüsttel, hanem szent és drága vérével, ártatlan szenvedésével és halálával, hogy sajátja legyek, az ő országában ő alatta éljek, neki szolgáljak" sat. (I. Pét. 1. 18, 10).

A példázatok magyarázata annyiban mindenesetre complicáltabb s ennélfogva nehezebb, mint az ilyen egyes képies kifejezéseké, mivel t. i. a példázatok képe több képies jellemvonásokból van összeszőve. De ez a körülmény csak annál szükségesebbé teszi ama szabály megtartását, hogy törekedjünk mindenekelőtt magának a képies történetnek megértésére. E törekvésünket viszont megkönnyíti

az a körülmény, hogy a példázatok képies történetei mindig az emberi élet mindennapi, közönséges viszonyaiból vannak merítve.

A példázatok képies történetének e jellemből továbbá azonnal megtanulhatjuk azt is, hogy a példázatok magyarázatában mily nemű ismeretekre van szükségünk. Szükségünk van először is általában az emberi természetnek, az emberi szív érzelmeinek és indulatainak, vágyainak és szenvedélyeinek ismeretére és arra, hogy ez érzelmek és indulatok mily hatást gyakorolnak elhatározásainkra, cselekedeteinkre s egész életünk alakulására. Ezen ismereteket egy szóval lélektani ismereteknek nevezhetjük.

Mivel továbbá Jézus, a dolog természetéből folyólag, példázatainak képies történeteit saját korának viszonyaiból, a zsidó nép életéből meríti: azért e képies történetek megértése végett különösen szükségünk van a zsidó nép történetének és szokásainak, élet- és gondolkodási módjának ismeretére. Ezeket az ismereteket röviden bibliai történeti és bibliai régiségtani ismereteknek nevezhetjük. Ezek az ismeretek oly fontosak és szükségesek, hogy azok nélkül a példázatok magyarázatába bele sem foghatunk.

A példázat fogalmának további lényeges jellemvonása az, hogy a példázat a képies történet alakjában mindig egyetlen alapigazságot törekszik szemlélhetővé tenni, és pedig úgy, hogy amaz alapigazság a képies történet egészében lesz szemlélhetővé. A példázatnak e jellemből következik az a szabály, hogy bármily gazdag is a példázat képe képies jellemvonásokban, miután csak ezek összege alkotja az egységes képet, azért egy jellemvonásnak sincs jelentősége magában véve. A példázat képies történetének mindegyik jellemvonása egyedül attól a viszonytól nyeri jelentőségét, melyben a többiekkel való harmoniában egyrészt magának a képnek teljességéhez, másrészt, ezen az úton, a teljes kép által képviselt alapigazság szemléltetéséhez hozzájárul. A képies alak e jelleménél fogva különbözik a példázat p. o. az allegoriától, melynek képies jellemvonásai m. e. párhuzamosan, egyik a másikat felváltva haladnak s azért azoknak önmagukban is van jelentésük és értelmük. Ellenben a példázat képies jellemvonásai olyanok, mint a kör sugarai: akármelyik sugáron indulunk el, a kör középpontjába vezet bennünket. Az allegoria egy művészi mozaik műhöz, — a példázat egy élő organismushoz hasonlítható. Ugyanazért semmi sem lehet visszásabb, mint a példázatnak allegoriai magyarázata s e magyarázat útján a példázat egyes képies jellemvonásainak az egész, egységes képből való kiszakítása, önállósítása s önálló jelentéssel való felruházása. Sokkal előbb megtörténhetik az, hogy a példázat képies történetében vannak egyes jellemvonások, melyek a képnek teljességéhez hozzá tartoznak, de az alkalmazásban semmi jelentésök sincs. Az ily jellemvonásokat legkönnyebben az alkalmazás természetessége által ismerhetjük meg.

Ha az eddigi szabályok segítségével a példázatok képies történetét helyesen megértettük, úgy most már az alkalmazás következik.

Az alkalmazásban a legelső, legáltalánosabb kérdés az volna, hogy mi az a vallásos-erkölcsi igazság, melyet a példázat képies története szemléltetően ismertetni akar? E kérdés azonban Jézus példázatainak magyarázatában nehézséget nem okoz, tulajdonképen fel sem vethető. Jézus példázatainak állandó tartalma ugyanis, a mint ezt e tárgyról szólva már kifejeztük: Isten országa. Csakhogy a

Jézus példázatai tartalmának ez általános ismerete azért nem szünteti meg az alkalmazás minden nehézségeit.

Isten országa ugyanis nagyon gazdag képzet, Jézus egész evangeliomának legmagasabb képzete, melyben egyesűlnek s összefoglalhatók Jézus egész tanításának összes elemei. S a példázatok jelleme és jelentősége az, hogy azok mindegyike más és más oldalról, más és más viszony szerint mutatja be Isten országának gazdag képzetét. A példázatok magyarázatának művészete épen abban áll, hogy a képies történetek jelleme alapján meg tudjuk itélni, hogy mindegyik példázat mely oldalról, melyik tulajdonsága szerint ismerteti Isten országát. Ennek megitélésében áll az úgynevezett tertium comparationis megtalálása. S ezt annál nagyobb joggal nevezhetjük a magyarázat művészetének, melyre csak a gyakorlat útján juthatunk el, mivel erre vonatkozólag részletes szabályokat felállítni nem lehet.

E tekintetben legfölebb némi tájékoztatásúl szolgálhat az az általános jellemzés, melyet Isten országáról első czikkünkben közöltünk s melyet a példázatok magyarázatában a következő főelvek szerint értékesíthetünk:

1. Isten országa öröktől fogva létező valóság a mennyekben: a legfőbb jó. Egyes példázatok Isten országát ezen eszményi tökéletességében, a legfőbb jóként jellemzik. P. o. A földben talált kincsről s a drágagyöngyről szóló példázat. Máté 13. 44—46 v.

2. Isten országa, Jézus által itt a földön megalapítva történeti valósággá lett és fejlődőben van, kifelé terjed, befelé megerősödik mint az emberiség életét átalakitó erő. Egyes példázatok Isten országának e történeti fejlődéséről szólnak. P. o. A magvetőről, a mustármagról, a kovászról szóló példázat. Máté 13. 3—9 és 31—33. v.

3. Isten országa a történeti fejlődés végén egész tökéletességében meg fog valósulni. Egyes példázatok jóslatilag Isten országának e jövendő teljességéről szólnak. P. o. A tiz szüzről szóló péld. Máté 25 1—13. Még gyakrabban a jövendő teljesség össze van füzve a történeti fejlődés jellemzésével. P. o. A konkolyról, a halálról, a talentumokról szóló péld. Máté 13. 24—30; 47—50 és 25. 14—30. v.

4. Számos példázatban azokat a tulajdonságokat ismerteti Jézus, melyek megkivántatnak tőlünk, hogy Isten országába bejuthassunk és pedig majd egyenes jellemzésben, majd polemikus módon. P. o. A gazdag és Lázár, az irgalmas samaritánus, az elveszett juh és drachma, a tékozló fiú, a királyi mennyegző példázata sat.

Ezekután végül még egy általános, de nagyon fontos szabályát fejezhetjük ki a példázatok magyarázatának, a mely általában az egész irásmagyarázatnak egyik főszabálya. Ez az, hogy a magyarázó necsak értelmes gondolkodással és a kellő ismeretekkel, hanem egyszersmind a vallásos igazságok iránt fogékony, őszinte nyitott szívvel fogjon a magyarázathoz. A szentirást, különösen pedig Jézus példázatait nemcsak fejünkkel, hanem szivünkkel is kell magyarázni. A vallásos igazságok iránt fogékony, őszinte szív tesz képessé arra, hogy a példázatokat legelőször önmagunkra alkalmazzuk s ezen önmagunkra való alkalmazás teljes közvetlenséggel tárja fel előttünk sokszor a példázat igazi értelmét, melyre a szárazon

okoskodó ész talán sohasem vezetett volna el. Csak az a magyarázó, a ki az irásban kijelentett igazságokkal mindenekelőtt saját szivét gazdagította, csak az lehet biztos a felől, hogy a magyarázatban nem fog megszorulni, nem fog megakadni soha. Hasonlatos lészen az a jó gazdához, a ki élés házából folytonosan tud előhozni ót és ujat. (Máté 13. 52).

(Folytatás következik.) **Bancsó Antal.**

Pali öcsémnek.

VI.

Az idők kereke sebes fordulással rohan az örökkévalóság végetlen pályáján, ragadva magával a nagy mindenségnek legóriásibb és legparányibb jelenségét a kitüzött, véges szemeknek láthatatlan, csak isteni részünk által sejtett czél felé. A mindennapi lélek, ki nem szokott felemelkedni a létfentartás közönséges gondjainak szük köréből s magasabb világból szemlélni azt a lázasan nyüzsgő hangyabolyt, melyben ő maga is kézzel-lábbal küzd, hogy talpalattnyi küzdterén mindennapi kenyerét kierőszakolva, létét fenntarthassa, nem képes tudomást szerezni róla és nem is képes erőt és lelkesedést meríteni abból a tudatból, miszerint ő is — bárha még oly parányi, — de hasznos alkatrésze ez óriási gépezetnek, melyet ismeretlen erők ismeretlen czél felé hajtanak előre és mindig előre. Mint az az utczaseprő ablakom előtt, ki lomha eszközét falnak támasztva sovár tekintettel pillant fel a toronyórára, mennyi ideig tart még a mai rabság, nem gondol arra, hogy ő a körüle élő mozgó embertömeggel, ez országgal, e világrészekkel együtt mily képzelhetlen térséget fut be a világürben az alatt, míg pipájára gyújt, hogy unott munkáját élvezettel is fűszerezze.

Mi más kedélyhangulattal munkálkodik a végzete által kijelölt akár országok sorsát intéző, akár csak övéinek kicsi körére terjedő hivatásában az, ki állandóan érzi és tudja, hogy tagja lévén a nagy mindenségnek, minden tevékeny mozdulatával a teremtés egyetemes haladását mozdítja elő.

Magasztos, lélekemelő tudata ez az emberi léleknek, minden teremtmények közt egyedül az embernek elpusztulhatlan kincse. Boldog, ki e kincset híven megőrízni képes, kinek szemei előtt ez a tudat és örömben fájdalomban, jó és balsorsban, dicsőség mámorában és a megaláztatás, nyomor és kin szenvedései közt világító pharosként lobog. Ez a tudat emel ki az oktalan állatok sorából, „quae natura prona et ventri obedientia finxit“, ez nemesíti az élet szerencsés pillanataiban fakadó örömöket, ez vigasztal a fájdalomban, s kiegyenlíti azon kinos ellentéteket, melyek sokakra nézve siralomvölgyévé változtatják az életet; mert hiszen ez a tudat, miszerint mindnyájan egy végetlen bölcseség s mindenható szeretet által alkotott élő szervezet tagjai vagyunk nem egyéb mint a hit.

Meggondold azért, kedves öcsém, hogy mikor panaszra nyílik ajkad azon látszólagos igazságtalanságok miatt, melyek életedben szemed elé tárulnak: a végetlen bölcseség alkotásának hiányait latolgatod a te gyarló parányi erőddel és mikor jövőbe néző tekinteted elkomorul a kilátástalan pusztaság felett, melyen

korlátolt szemeid a reménynek egy zöld fűszálát se képesek felfedezni: akkor a gondviselésben vetett hited gyökerein rágódik a csüggedés lappangó férge.

Ismerem vallásos érzületed mélységét és hitednek nem megszokáson, nem is külső tekintetek parancsszaván alapuló, hanem vallásos érzületedben gyökerező szilárdságát, mégsem lepett meg az elégedetlenség panaszhangja, mely leveleden végig vonul, mert tudom, mely tényezők befolyásának tulajdonítható ez a pessimismus. Az a czélja jelen soraimnak, hogy megvilágosítván kedélyállapotod okait, megmutassam az irányt, melyet követve lelkedet annak súlyos, zsibbasztó nyomása alól megszabadíthatod s gondolkodásmódodat akként vezéreljed, hogy az ily hangulat mindíg ritkábban és mindannyiszor csak pillanatig elvonuló felhőként jelenjen meg életed egén.

Korunk szellemére utalok most is, mint mindíg, midőn a lélek boldog összhangzatát, nyugalmát veszélyeztetik a zürzavar szellemei. Az értelmi fejlődöttség korában mindent érteni gondolkodásunknak a föld göröngyein járó kategoriái szerint felfogni akarunk; és a mi tapasztalataink terén szükkörű következtetéseinket megczáfolja, arra értelmi felvilágosodottságunk kevély tudatával elmondjuk helytelenítő itéletünket. Ha a pazarló kincset talál, készen vagyunk a sorsot igazságtalansággal vádolni, és nem igyekezünk magasabb álláspontra, melyről igen valószinűen belátnánk, hogy az a talált kincs annak a pazarlónak valóban büntetése. Az értelmi haladás elüzte keblünkből az eszményiséget, mely önmagának lévén czélja, a külvilág jó vagy rossz változásait háboríthatlan nyugalommal szemléli. E helyett önzők s határtalan irígyek vagyunk nálunk szerencsésebb egyének sorsa iránt, miként a nagy költő mondja: az ember önző falékony husdarab, mindíg előre mász s harap! És ugyanazok az értelmi fejlődés okozza azt is, hogy a jövőt illetőleg reményünk és hitünk oly silány, hogy tulajdonképen csak azt merjük remélni, a minek emberi következtetéseink szerint okvetlen be kell következni, de a hol nincs egy szilárd kis kóró, melyhez miként a pók, reményeink szálait illeszthetnénk, ott tökéletes elcsüggedés, sokszor épen kétségbeesés sötét szellemei bilincselik le lelkünket.

Ez e korszellem furakodott be a te lelkedbe is, óvakodjál, hogy az ott állandó tanyát ne üthessen és szívednek ifjú, az élet zivatarai által még ki nem próbált, meg nem edzett indulatait egyenként elsorvasztva nemes érzületeden gúnyos diadalt ne üljön.

A kor szellemének befolyása alul senki se képes magát megóvni, de helytelen is volna erre törekedni, miként azt egyik levelemben már mondottam, azonban lehetséges, számtalan példa bizonyítja, a kor-szellem ferdeségeitől ment jellemmel haladni a valódi haladás útján. A nép vezéreinek nem kell-e itt is példakép állni a tömeg előtt?

Nem utolsó eset ez életed folyamán, hogy szép reményeidnek feslő bimbait előre nem látott s számitásodból tapasztalatlan lelked által kifelejtett körülmények irgalmatlanul letördelik. Jó barátaid kecsegtető biztatásai, bizalmad tehetségedben és értékedben legszebb remények rózsaágyán ringatták előre törekvő lelkedet. Képzelted már magadat új állásodban, szélesebb hatáskörben működve, új körülmények ingerlő behatásai között. Dúsabb jövedelmedet, már képzelem, miként osztottad be, még jövendő lakásod táját is elrendezted, de sőt még gyengéd

érzelmeid vágyai is közeledtek megvalósulásukhoz, és ime a szavazás minden számítás daczára rád nézve balul ütött ki s annyi szép reményt, oly gyönyörű légvárakat, ábrándképeket, a többség fagyos számjegye egy csapással tönkre zúzott.

Értem mennyire elkeseríthetett e tapasztalás, annál inkább, minél magasabb, eszményibb fogalmad van a gondviselés igazságszeretetéről. Meghiusult reményed hervadt levelein merengve kérded magadban, hol itt a sokak által hirdetett igazság, midőn a kevésbbé érdemes nyeri el a babért, és ki arra méltóbb lett volna, csalódás és szégyen kinai közt sinlődik, kérded magadban tökéletesebb-e korunk a régi kornál, ha még most is lényegtelen előnyök győznek valódi érték fölött. Halad-e tehát az emberiség?

Az elkeseredés természetesen nem gondol arra, hogy az embernek, e szabadon fejlődő, a végetlen egy része által fejlesztett lénynek értékét milligrammok szerint mérlegelni és számokkal kifejezve elkülöníteni lehetetlen. De nem mondom, hogy épen saját itéleted, hanem jó barátaid mérlegelése szerint hiszed, hogy előnyökkel birsz győztes vetélytársad felett, de vajjon gondoltatok-e arra, hogy annak viszont lehetnek számos, másféle előnyei te feletted? Lehet valaki az ő egész lényében teljesen kifogástalan, mindamellett lehetnek jellemének olynemű vonásai, melyek egy bizonyos társas körben, mondjuk gyülekezetben — nem képesek rokonszenvet gerjeszteni. Nem szabad azt a társaskört a miatt igazságtalansággal vádolni, ha szive erősebben vonzódik oly egyénhez, kinek személyes tulajdonai vele jobban összhangzanak. Ezt a benső rokonszenvet vezér és vezérlett közt már a haladás érdeke is megköveteli. Aztán meg vagy-e győződve a felöl, hogy azon állásban, melynek elvesztése felett most csüggedten keseregsz, valóban boldogabb lettél volna? Nyilván való-e előtted, mi várhatott volna ott még reád, ismered-e a jövőt, melynek titkai a halandó szeme előtt el vannak rejtve? Nem jöhet-e még idő, midőn áldani fogod azt az órát, azon tényezőket, melyek mostani fájdalmadat szenvedésedet okozzák? S ha mindezt higgadtan meggondolod, kérdem van-e valóban alapos oka panaszodnak?

De tegyük fel, a mit feltenni majdnem lehetetlen, miután a jövőt, a jövő fejleményeit közülünk senki se ismeri, tegyük fel, hogy valóban igaztalanság történt veled; az igaz keresztyén ezeket az eseményeket azon elemi csapások és szerencsétlenségek közé sorolja, melyek személyválogatás nélkül látogatnak meg mindenkit, melyektől sem az erény tündöklő tisztasága, sem a bűn fertője, sem hatalom, sem gyengeség, sem magas, sem alacsony rang, sem vagyon, sem szegénység meg nem védi sem a lángészt, sem a félkegyelműt. Úgy, hogy az ember, az Isten képére teremtett lény, csakugyan olcsó játékszer volna a vak sors személyes kezében, ha a Gondviselés, minélfogva nem a sors adományaiban, hanem isten és a világ, felebarátaink és önmagunk iránti kötelességeink teljesítésének öntudatában keresünk és biztosan találunk megelégedést nyugalmat és boldogságot.

És tegyük fel, a mit feltenni szinte bajos, hogy az a gyülekezet helytelenül cselekedett, a mikor a pályabért vetélytársadnak adta oda, felületes és önző gondolkodásmódra vallana ezen egyes kikapott esetből azt következtetni, hogy a világ haladása hamis ábrándkép. Az egyes ember is — nevelőnek kell ezt legjobban tudni — hányszor követ el helytelen, bünös cselekvényt, de egy okosan gondol-

kodó sem fogja egyedül ebből a jelenségből azt a kárhoztató itéletet levonni, miszerint az az ember nem halad a tökéletesedés utján.

Közvetlen tapasztalatok hatása alatt elfogultan itélni csak köznapi lelkek tulajdona. A fenkölt lélek látköre, miként a magasban szálló sasé, messzebbre terjed, a jelen tapasztalataival egybeveti a mult emlékeit s a hit világánál belát a messze jövőbe. Emelkedjél tehát fel a fájdalom hullámaiból, nyugtassad meg lelkedet azon tudattal, miszerint a csapás nem saját hibádnak, legalább nem tudatos hibádnak következménye, s kibékülve sorsoddal, a világgal, az emberekkel letörölve, könnyeidet megnyilnak majd szemeid, hogy miként a gyermekei halálán kesergő Ráchel magasztos fényben látja ragyogni az igazságot: „nem féli fegyverid ő“, úgy te is látni fogod, hogy a Gondviselés az ő itéleteiben kérlelhetlenül igazságos, és útjai kiszámithatlanok.

Emberi számításokra alapítani jövődet, ez még nem hit, csak kalmárerény. Hanem midőn csapás csapásra következve a porig, nyomorig sujt le, ha minden földi erő és hatalom, melyben bizhattál, elhagyott, ha csalódtál felebarátaidban, leghivebb barátaidban, önnön erődben, ha a világ részéről képzelhetlen igazságtalanságot tapasztaltál, ha a remény utolsó csilláma is elaludt vigasztalatlan állapotodból való szabadulásra; akkor is érezni, hogy te a nagy mindenség része vagy, érezni, hogy Isten lelke lakik, él, működik benned is ezen érzülettel, ezen tudattal bizni, remélni rendithetlenül: ez a hit, ez a vallásosság. Nem utolsó csalódás ez, még számtalan fogja azt követni, hogy lelked, hited erejét próbára tegye. Gyakran kecsegteti az embert a sors jobbléttel, kiesebb ligettel, miként a sivatagban vándorlót a csalékony délibáb. Nagy hiba volna önmagunk ellen, a sors ilyetén biztatásaira megvetőleg szemet hunyni, nem, a férfi törekedni fog testtel-lélekkel minden kinálkozó alkalmat felhasználva, minden a becsülettel összeférő eszközt mozgásba hozva, hogy a csábítón feléje közelgő szebb ligetet elérhesse, de ha azt a szél behordta

Sivatag fövénynyel:
Megsiratja, de tovább megy
Örökös reménynyel.

Sass János.

Az iskolai mulasztásokról.

A népiskolai oktatás sikerének legelső feltételei egyike kétségen kivül a rendes iskolalátogatás. Ezt igazolja az 1868-iki közoktatásügyi törvény is, mely kimondja az általános tankötelezettséget és sulyos büntetést szab az ez ellen vétőkre.

Sajnos azonban, hogy ezen jeles törvény életbeléptetése után lefolyó harmadik évtizedben is még felette sok a panasz a rendetlen iskolalátogatás miatt. Már jelen folyóirat is reá mutatott e bajra és annak forrásaira, okaira, kiválóan a folyó tanév első (szept.) havi füzetében „Iskolaév kezdete, befejezése, mulasztások“ czim alatt megjelent czikkben. Ennek t. irója sok megszivlelésre méltót elmondván, megemlíti, mint a rendetlen iskolalátogatás okát sok helyen, azon eljárást, mi-

szerint a tanítók nem jegyzik fel pontosan és nem ellenőrzik kellően az előforduló mulasztásokat.

Helyesnek tartom a t. czikkiró úr részéről, hogy a létező bajok okát kutatva, első sorban azt tekinti, mennyiben található az fel magukban a tanítókban; mert okvetlenül szükséges, hogy a tanító e tekintetben se járuljon semmivel se hozzá a rendetlenség növeléséhez. Csak azt vagyok bátor a t. czikkiró úrtól kérdezni: mit tegyen a tanító akkor, ha a mulasztások feljegyzésére szükséges ürlapokat, papirt nem szerzi be a gyülekezet, mert hogy a maga költségén ezt huzamosabb ideig nem teheti, ez ellen már az elléggé ismert anyagi helyzete megdönthetlenül tiltakozik.

A mi a t. czikkiró úrnak azon indítványát illeti: „állapítsunk meg őszi értekezleteinken egy napot a beiratkozás végső terminusakép, egy másikat pedig a tanévet befejező vizsga napjául, melyen belül az évzáró vizsga meg nem tartható“, erre vonatkozólag az a megjegyzésem, hogy ily értelmű határozat hozatalát tanítói értekezleteinken nem tartom czélhoz vezetőnek. Könnyü volna ugyan nekünk bármely napot is kijelölnünk a beiratkozások utolsó terminusául. De mi történnék azután azokkal, a kik ezen megállapodásunkkal nem törődve, vagy arról esetleg tudomást sem szerezve, mégis hetekkel, vagy épen hónapokkal később jelentkeznek beiratásra? Elutasíthatjuk-e azokat és megtagadhatjuk-e tőlük a felvételt, ha koruknál fogva különben tankötelesek? Én azt hiszem, nem. Ezt csak az egyetemen tehetik és oly tanintézetekben, a hol a tankötelezettség nem létezik. Ismerek ugyan népiskolát, a melyben ilyféle beiratás szokásban van, ott t. i. csak azon gyermeket tekintik tankötelesnek, a ki beiratkozik Ez eljárást az intézők takarékossági szempontból követik, azt akarják vele elérni, hogy több tantermet ne kelljen nyitniok és az alkalmazásban levő tanítók létszámát ne kelljen növelniök; és az eredmény teljesen megfelel e czélnak, e várakozának, a mennyiben az összes tanköteleseknek tán egy harmada jár csak annyira — mennyire rendesen iskolába egy harmada tankötelezettség egész ideje, a 6, illetve 9 év alatt, mindössze egy-két télen jár csak, az utolsó harmad pedig iskolát sem lát belülről soha. (Ez iskola más felekezetű.)

A vizsga napjának általános megállapításából sem mernék valami nagy eredményeket jósolni, mert tény, mint a t. czikkiró úr is helyesen mondja, hogy mindenütt meg vannak a mulasztásoknak valóságos és képzelt okai, mindenütt a specziális helyi viszonyok, melyeket a követendő eljárásnál szem előtt kell tartani. De a legtöbb esetben e kérdésben is nem a tanító képezi a döntő forumot.

Miután azonban a baj megvan és azon segíteni, azt orvosolni kellene, valamely baj elhárithatásának pedig legelső feltétele az, hogy annak forrását, okait ismerjük, ezért mellőzve ez alkalommal az általam czélhoz vezetőnek tapasztalt eljárás bővebb fejtegetését, csak az iskolai mulasztások néhány forrására kivánok rámutatni, mintegy kiegészitéséül a fent idézett czikknek.

Sok helyen növeli az iskolai mulasztások számát az, hogy a polg. községek előljárói vagy egyáltalában nem alkalmazzák és nem hajtják végre a törvényszabta büntetést az igazolatlanul mulasztó gyermekek szülein, vagy pedig csak elkésve, hónapokkal a kiirás után teszik azt, minek természetes következménye, hogy a

rendetlens ég egyre fokozódik, az illető szülők semmibe sem veszik az iskolát tanítót, törvényt stb.

Előfordul az is, hogy ha az illető hatóság a törvény értelmében meg akarja büntetni az igazolatlanul mulasztó gyermekek szüleit, ezek elmennek a tanítóhoz, kérve őt, miszerint utólagosan igazoltaknak jelentse ki a kérdéses mulasztásokat, mit ha megtagadni kénytelen, miután eleve is csak oly tanulókat ir ki, a kiknek mulasztása semmivel sem igazolható: elmennek az illető lelkészhez kérelmükkel, ki azután akárhányszor csakugyan utólagosan igazoltaknak jelenti ki az említett mulasztásokat, minek folytán az illető szülők kikerülik a megérdemlett büntetést.*)

Kérdem, helyeselni lehet-e ez eljárást? Véleményem szerint ez úgy tünteti fel a tanítót, mintha csak arra törekednék, hogy az illető szülők minél gyakrabban megbüntettessenek, annál inkább, miután másrészről természetes következménye ez eljárásnak az, hogy az illető szülők, a megérdemlett büntetést ily könnyű szerrel kikerülvén, azután sem küldik gyermekeiket rendesen iskolába és a tanító kénytelen őket újra meg újra kiirni. Az egész eljárás tehát, nézetem szerint, hátrányára van a tanügynek és rovására a tanítói tekintélynek.

Sok mulasztásra szolgáltat továbbá okot a tanulóknak az iskolából való kilépése is. Erre vonatkozólag a közoktatási törvény 1. 48. 49. és 50. §-ai úgy intézkednek, miszerint minden gyermek a 6-ik életévének betöltésétől a 12-ik életévének betöltéséig, tehát 6 évig tartozik a mindennapi iskolába járni. A törvénynek ezen a kilépésre vonatkozó rendelkezését sokszor úgy magyarázzák, hogy a mely napon betölti a gyermek 12-ik életévét, azon megszünt a népiskola mindennapi folyamának növendéke lenni és így azon naptól kezdve onnét kimaradhat.

Az ily értelmű magyarázatot helytelennek tartom, miután minden néven nevezendő tanintézet egyes évfolyamait rendes évi vizsga zárja be és minden egyes növendék csak az esetben nyer a tanfolyam bevégzéséről szóló bizonyítványt, ha az évi vizsgálatnak alávetette magát és azt kellő sikerrel kiállotta. A rendes évi vizsga megtartása a népiskola számára is elő van irva a törvény 121. §-ban, miből nézetem szerint az következik, hogy minden beirt tanuló a rendes évi vizsgáig tartozik iskolába járni, az évnek bármely napján tölti is be 12-ik életévét.

Nálunk evangelikusoknál általános szokás szerint a confirmatióval fejeztetik be a népiskolai oktatás mindennapi tanfolyama. Az eljárás azonban nem mindenütt egyforma és nem mindig helyes; a mely utóbbi esetben ez is szaporíthatja az iskolai mulasztásokat.

Sok gyülekezetben megkonfirmálja a lelkész mindazon gyermekeket, kik a következő tanév kezdetéig, szept. 1-ig betöltik 12-ik életévüket és a kik épen e miatt a következő tanévben a törvény értelmében úgy sem kötelezhetők már az iskola látogatására. Tudok esetet arra is, hogy a lelkész csak azokat konfirmálja meg, kik a konfirmatió napjáig már tényleg 12 évesek; a kik pedig a konfirmátió napjától az új tanév kezdetéig lesznek 12 évesek, azokat nem konfirmálja meg, azonban megengedi nekik, hogy a következő tanév folyama alatt dolog idején el-elmaradhassanak az iskolából. Ezek azután kiváltságosoknak tekintik magukat; őszszel. az új tanév kezdetén rendes időben fel nem jönnek és egész éven át

*) Nincs rendjén, ha a tanító tudta nélkül történik; de nem hiszszük, hogy „akárhányszor“ fordulna elő! Szerk.

rendetlenül járnak a nélkül azonban, hogy ezen elmaradásaikat s ezek okát annak módja szerint bejelentenék. Tavasszal pedig, mikor húsvét felé kezdődik a konfirmándusok oktatása, végkép kimaradnak az iskolából és csak a konfirmátiói oktatásra járnak el. Mindezzel azonban például szolgálnak első sorban a többi gyónóknak oly annyira, hogy az egész csoportból (esetleg 30—40) alig marad nehány, ki a konfirmátói oktatáson kivül az iskolát is látogatná. Ha pedig mulasztókként ki lesznek irva, vagy a pol. előljáróság veszi könnyen a dolgot, mint említém, nem bünteti meg, vagy az illető lelkész felmenti őket a büntetés alól, az eredmény azonban mindkét esetben ugyanaz: az jár iskolába, a kinek épen tetszik.

Ezen példa azután a többi, a kisebb tanítványokra sem téveszti el hatását, azok is mindinkább elmaradoznak és jó, ha a növendékeknek egy harmada, vagy negyede van jelen, mire vizsgára kerül a dolog, mit a konfirmandusok egy része épen a karzatról szokott végig nézni. Hogy az ily módon és ily körülmények között felmutatható eredmény mennyire emelheti a tanító tekintélyét, avagy, hogy ily körülmények között mekkora erőfeszítésébe kerül lelkiismeretes tanítónak csak annyi sikert is felmutatni, hogy szégyent ne valljon, azt fölösleges ecsetelni.

Ezen baj megszüntetése czéljából több sikertelen kisérlet után egy tanító a folyó tanév elején azon álláspontra helyezkedett, miszerint azon gyermekek, kik a tanév kezdetén tényleg már betöltötték 12-ik életévüket, a törvény értelmében többé már nem tankötelesei a mindennapi iskolának, tehát ő sem köteles azokat tanítani, vagyis csak azon esetben tanítja őket, ha szüleik kötelezik magukat, hogy a rendes (20 krnyi) tandíj helyett többet (1 frtot) fizetnek. Úgy számított, ha a szüle tudja, hogy az oktatásért külön kell fizetnie, akkor, — a melyik erre kötelezi magát — azon is lesz, hogy azt mintegy kihasználja, tehát tőle telhetőleg rendesen is fogja küldeni gyermekét, hogy a magasabb tandíjat hiába ne fizesse. A számítás azután annyiban be is ütött, hogy az illetők egész éven át rendesen jártak, egész a tavaszi munka és a konfirmátiói oktatás kezdetéig.

Miután azonban ezen a 12-ik életévüket meghaladott gyermekekre vonatkozó tandíjfelemelést egyes gyülekezeti tagok sérelmesnek tartják,*) már most azon kérdés merül fel, helyes-e ama tanítónak ezen eljárása tekintve a fennti körülményeket? és ha nem, miként lehetne az ecsetelt bajon segíteni, de általában is, miként lehetne a népiskoláinkban még mindig nagy számmal előforduló és különféle okokból származó igazolatlan mulasztásoknak elejét venni, s azok nagy számát a minimumra redukálni?

A magam részéről a tek. szerkesztő urak becses engedelmével más alkalommal leszek bátor elmondani, mit lehetne és mit kellene tenni e tárgyban és mily eljárást tartok czélhoz vezetőnek.**)

Tolna. **H. H.**

---

*) Méltán! A tandíj megállapítása az isk. hatóság dolga. Szerk.

**) E közérdekü kérdés megvitatására szivesen tért nyitunk. Szerk.

Csakugyan nem mindennapi! Hála Isten!

„A büntetés czélja javítás“.

X. községben tehát nagyon elharapódzott a névtelen fenyegető és rágalmazó levelek eldobálása! Meglehet, hogy valamennyinek ugyan az az egy szerzője volt, kit a rendőrség egy elvetemült cseléd személyében felfedezvén, bizonyára elveendi igazságos büntetését. De meglehet az is, hogy mivel a példa ragad (és pedig a piszkos jobban, mint a tiszta), meglehet, hogy az első példa után indultak többen és beállottak műkedvelőknek.

Ily műkedvelőnek tartom én azt a 11 éves leánynövendéket, a ki felgyujtással fenyegető levelet irt, tanítójának czímezte, a levelet eldobta, meg is találta s czimzettnek kézbesítette is, hogy olvassa el!

Ha velem történt volna ilyesmi, és ha oly csendes szívvel fogadhattam volna az egész dolgot, mint a mily nyugodt lélekkel elmélkedem most róla kisded tanuló szobámban: akkor egészen nyugodtan, de komolyan ekkép szóltam volna a levélhordóhoz azonnal: „Nekem ezt a levelet be kell adnom a csendőrséghez, majd kitudja az, ki irta a levelet; de ha tudnám, hogy az a leánygyermek, ki ezen levelet irta, elhamarkodásból, gondatlanságból cselekedte, a mit most cselekedett, ha tudnám, hogy tettét megbánja, ilyet többé nem tesz, ha bevallaná bünét s megfogadná javulását előttem: akkor bizony hallgatnék az egész dologról és elfelejteném, mint ha semmi sem történt volna; hisz kárt még eddig nem tett, nekem utóbb se tenne nagy kárt, hanem a községnek; házamat a község felépítené, ebbe egy-egy embernek sokat kellene fizetnie, annak a leánynak az atyja is érezné ezt a terhet stb.“

Ha nem egészen megromlott kedély az a leányzó, bizonyosan magába fogna térni s kegyelemért, bocsánatért esdekelne. Akkor aztán a megtérő bűnösöket felkaroló szeretet hangján, de komolyan intettem, feddettem volna őt: „Mennyire fájt nekem, hogy egy tanítványom cselekedte azt; tudtam mindjárt, ki a bűnös, könnyü volt megismernem az irást; hittem azt is, hogy nem akarja, nem fogja tenni, de mivel fenyegetett, nem fog oly sok embernek, köztük szülőinek, rokonainak annyi kárt tenni, . . . és mivel meggondolatlanságát megbánta, hát megbocsátok. Többé ne vétkezzék!“

Mindennek úgy négy szem közt kellett volna megtörténnie, nem az egész osztály előtt. Ha vétkezik ellened a te atyád fia, dorgáld meg csak te magad és ő maga között; hogy ha rád hallgat, megnyerted a te atyád fiát. Az egész osztály előtti vallatásnál a szemérem jobban álszemérem megnehezíti a nyilt őszinte vallomást, az egész osztály előtti dorgálásnál sokszor megkeménykedik a sziv s megátolkodottá leszen.

Ha pedig nem szállott volna magába az a leányzó, és attól kell vala tartani, hogy azt, a mivel fenyegetődzik, véghez is viszi: akkor a levél a polg. hatóság elé való; ez kutassa, ki irta a levelet, az bánjék el a tettessel, a hogyan a törvény parancsolja.

A mi az iskolából való kizárást illeti, ez mindíg előfordult és elő fog fordulni az iskolai büntetések nemei közt, mint utolsó remedium. De csak azon megfenésedett tagot szabad a testtől eltávolítani, a melynek meggyógyításához

nincs semmi bizodalom, és ha miatta a többi tagokat a megfenésedéstől félteni kell. Ragályban szenvedőket szokás az egészségesektől elkülöníteni, hogy a kór átragadása meggátoltassék. Az elkülönítés azonban nem gyógyítás, csak óvóintézkedés, tehát nem sokat használ járvány-kórházak nélkül, melyekben a járványkórságosak specziálisták által gondos kezelésben, elbánásban részesíttetnek, hogy a társadalomba meggyógyulva visszatérhessenek. Ily veszedelmes ragályban sinlődő beteg, ily megfenésedett tag az iskolai növendékseg testen volt-e az a leányka az x-i iskolában, nem tudom. Abból, hogy a leányka hanyagságáért megbüntetve, egy közel eső rossz példa után indult, tettét — tán a büntetéstől való félelemből — tagadta és ezzel ismét csak a büntetés elől akart menekülni, még nem tudnék oly nagymérvű bajt megállapítani, hogy a nevelői behatás gyógymódjának lehető sikeréről azonnal egészen reménytelenűl lemondjak.

Annyi előttem kétségtelen, mihelyt egyetlen egy fenyegető levél megirása s ennek eltagadása elég nyomó ok arra, hogy az iskolaköteles az iskolából (bár csak néhány hétre) kizárassék, az iskolába járók számát borzasztó mérvben pusztító járvány gyanánt fog fellépni az olyan levélirás gonosz praktikája minden tavaszszal, a mint a zöldellő gyepen legeltethető sárgás zsibábnak egy kis pásztorkára leszen szükségök!

Kund Samu.

EGYESÜLETI ÉLET.

A soproni alsó esperességi ág. hitv. ev. tanítóegyesület répczevidéki fiók-köre

f. évi ápril 22-én Pór-Ládonyban tartott értekezletének jegyzőkönyvéből.

3. Következett Nagy Lajos ns-ládonyi kartás előadása fölötti eszmecsere. Szabadon választott tárgya volt: „A közönségesebb mérges növények ismertetése.“ Nagy Lajosnak sikerült a gyermekek figyelmét lekötni; tárgya iránt mindjárt a bevezető elbeszéléssel, — melyben élénk szinekkel ecsetelve elmond egy szomorú töténetet, a mint egy egész család áldozata lesz a petrezselyemmel felcserélt büröknek, — felkölté a gyermekek érdeklődését. Azután áttért a bürök, maszlagos nadragulya, (farkas cseresznye), beléndek, pukkantó, vadócz, őszi kikerics s a dohány ismertetésére, hiven utánzott képekben szemléltetvén azokat. Két-három növény leirása után, az elmondottakat ismétlendő, mindig kikérdezé a gyermekeket, s így menve tovább, végül magukkal a gyermekekkel keresteté fel az ábrán mindenik növényt, megkivánva, hogy azok most már maguk mondják el, a mit tanultak. Kartársunk módszere, melyet a természetrajz tanításánál követ, mindnyájunk tetszését megnyerte. Nagyon czélszerü volt már a tárgy megválasztása is, s minta-tanításának minden pontja fölött, úgy alakilag, mint tartalmilag, teljes megelégedését fejezi ki az értekezlet.

4. Második előadónak Kovácsics Sándor helybeli tiszttársunk lépett fel. Tárgyát, mely az elnökség által volt kitüzve, a 4-ik parancsolat képezte. Nagy

szorgalommal gyüjtött össze tárgyához minden anyagot, s nemcsak a parancsolat magyarázatának egyes tételeit fejtette ki, hanem szt. irási helyekkel s költemények egyes idevágó verseivel azt valóban hatásossá tette. Kár, hogy az előadás kissé gyorsított volt, mert az egyes szép részek kissé elmosódtak. Kivánatos lett volna még továbbá többet katechisálnia, ismertebb fogalmakat a gyermekektől számon kérnie. Különben szorgalma dicséretre s elismerésre méltó.

5. Hajas Gyula ns.-kéri kartárs felhivja az értekezlet figyelmét az egyh.-megyei tanító kör jegyzőkönyvének ama pontjára, mely azt kérdi: „miért tartja a répczevidéki fiók-kör jobbnak, tavaszszal az értekezlet megtartását, mint őszszel?“ E kérdés fölött élénk eszmecsere fejlődött, s az értekezlet egyhangulag odanyilathozott, hogy azért tartja czélszerübbnek a gyülésnek tavasszal való megtartását, mert ilyenkor a gyermekek jobban együtt vannak, mint októberban; de meg az utak is jobbak, a napok hosszabbak, s a levegő is egészségesebb.

6. Jövő éven az értekezlet Alsó-Szoporon fog megtartatni, a hol Fodor Miklós helybeli kartársunkon kivül Hajas Kálmán büki tanító fog szabadon választott tárgyból tanítani.

Felső-Szakony, 1891. május 24-én.

Heiner Lajos,
az ért. ez idő szerinti jegyzője.

* * *

A balatonvidéki evang. tanítóegyesület május hó 21-én Tabon tartotta rendes évi értekezletét, mely alkalommal Kring József vámosi tanító olvasott munkát ily czímmel: „A tanító az iskolában és az iskolán kivül.“ A jövő értekezlet helyéül Szill jelöltetett ki.

TÁRCZA.

Eifert Henrik sirjánál.*)

— 1891. márczius 8. —

Im a nemes harcz megharczolva már;
Terhed letéve, kedves pályatársunk!
Hull a szemünkből bánatos könnyár,
Hisz sir fed el, hogy már többé ne lássunk.
Óh jaj, hogy a kit annyian szerettünk,
Nincs és nem is lesz már többé közöttünk!

Nagy és sötét az űr, melyet hagyál;
Kétkedve kérdjük: óh ki tölti majd be?
Mit porba sujtott a rideg halál:

*) A sár-szt.-lőrinczi ev. gyülekezet e jeles tanítója fölött szerző mondotta el e költeményt. Szerk.

Hervadt reményfánk még egyszer kihajt-e?
Az erős oszlop vissza lesz-e téve
A megingott ház ősi szegletében?

Megáll lelkünkben minden gondolat;
Szemünk merőn az új sirra szegezzük.
Szivünk szorítja fájó indulat,
És vért folyat, bár balzsammal kötözzük;
Mert mindenünk van eltemetve véle,
S minden szem könnye méltán hull föléje.

Férj és apa, fi, testvér, jó barát,
Népoktató, szent énekek vezére,
Dalnok, ki bú s örömnek dalát
Plántálja a szerette nép szivébe,
A szorgalom, a munka mintaképe:
Mi véle szállt a sir sötét ürébe.

Mit fessem én tovább szép jellemét?
E kép szivünkbe jobban van befestve.
Önkéntelen kinálja kellemét,
S ragyog, miként a csillag csöndes este.
Szaggatni keblet ujabb fájdalommal?
Csak ezt tenném több bánatos szavammal.

Vigasztalok. Tudom, csekély szavam,
S elszáll a légben, mint a füst, a pára;
De könnyebbülve érezem magam',
Ha így hagylak el, bús ország határa.
Vigasztalok az Úr szent vigaszával:
A síron túl szebb s boldogabb hazával.

Ne sírjatok! hisz ő mienk marad;
Csak teste lesz egygyé a föld porával;
Emléke rejtve kebleink alatt,
El nem takarja sír éjfátyolával.
Óh mily dicső, hogy a kit porba tettünk,
Éltéből oly sok szép példát vehettünk!

Im a nemes harcz megharczolva már;
Terhed letéve, kedves pályatársunk!
Hull a szemünkből bánatos könnyár,
De szent hitünkben él vigasztalásunk.
Isten veled, míg e hitet betölti
Az Úr, ki hamvunk szebb életre költi!

Tóth István.

A római pápák a reformatió korában.*)

A történetirás művészete egy század óta többet haladt, mint előbb másfél ezer évig. A középkornak nem voltak történetirói, hanem krónikásai, kolostorba zárkózott szerzetesek, kik nem ismerték az életet s úgy szólva, holt tagjai voltak az emberi társadalomnak. Ragaszkodtak a hagyományos felfogáshoz, gondolkodásuk nem volt önálló, az anyag elrendezésében, módszerben, stilben a classicus irókat utánozták, azoknak ihlettsége és művészi érzéke nélkül. Az új korban az emberi gondolkodás kiszabadúlt a theologia bilincseiből. Iróink bölcseleti alapon tárgyalják a történelmet, felkutatják a legelrejtettebb adatokat s a classicus Sallustius és Tacitus példájára művészi formát adnak a feldolgozott anyagnak. Az angol és franczia tudósoké e téren az úttörés dicsősége; a németek csak századunkban érték őket utol. Előbb is voltak közöttük nagy historikusok, de tudósaik nem törődtek a művészet követelményeivel; a tudományos körök s nem a nagy közönség számára irtak, a száraz adattárba, melyet bámulatos türelemmel és rendkivüli lelkiismeretességgel halmoztak össze, nem tudtak lelket önteni. Műveikről alig tudott valamit nemzetük, mig kartársaik, az angol Macaulay és Carlyle, a franczia Thierry munkáit minden családban olvasták.

A német történetirást Ranke Lipót tette az angol és franczia történelmi irodalom méltó társává. „A pápák története“, melyet ismertetni akarok, legjelesebb művei közül való Midőn 1836-ban megjelent, Macaulay dicséretekkel halmozta el s maga ismertette meg az angol közönséggel. Kritikusai azt állítják, hogy irói művészete egy művében sem elragadóbb, mint e három kötetes politikai és egyházi történetben. Az események csoportositása, a nyelv tartalmassága és szabatossága, a világos előadás érthetővé teszi előttünk irójának népszerűségét.

E munka négy század történelmét foglalja magában. Tárgya a pápák küzdelme a protestantismussal s az államokkal. Mivel az egész mű tartalmát összefoglalni, a tanulságokat levonni ily rövid ismertetésben lehetetlen, csak első kötetére, legérdekesebb részére akarom a figyelmet felhivni. E rész a reformatió korát tárgyalja, s ez időszaknak három legfontosabb jellemvonásáról szól: a pápák világi fejedelemségéről, a katholikus renaissanceról, s a protestantismus keletkezéséről s világtörténelmi jelentőségéről. Az első könyv a pápai hatalom fejlődését beszéli el, érdekesen, csak az uralkodó eszméket érintve egész X. Leóig. Ranke sok új adatot hoz fel állításainak bizonyítására; módjában volt átkutatni a vatikáni levéltárt. Az általánosan ismert események felsorolásával nem vesződik; arra törekszik hogy a mit ir, mind az újság ingerével hasson. Fejtegetéseit érdemes megismerni.

A Krisziszus előtti időszakban a Földközi tenger medenczéje körül kisebb, de önálló nemzetek laktak, melyeknek vallása összeforrott az állami rendszerrel. Minden királyságban külön nemzeti vallás volt.

Midőn Róma az ismert országokat ez Euphratesig mind elfoglalta, a meghódított népeknek vallása szabadságukkal együtt elenyészett és beleolvadt a polytheismusba, mely utóbb az imperator (császár) istenitésévé fajult. Az emberi nem

*) A római pápák az utolsó négy században. Irta Ranke Lipót. Fordította Lehr Alber és Acsády Ignácz. I.—III. kötet.

közösségének tudatára ébredt. Jézus elválasztotta a vallást a politikától az embert felszabadította a trónok korláttalan uralma alól, mely a lelkiismeretre is bilincset akart venni. Háromszáz év elég volt, hogy a régi vallást megdöntse a „világ világossága“, az egyetemessé lett zsidó nemzeti monotheismus hatalma. Az új egyházban külön rend alakúlt az „Isten szolgálatára“, mely csakhamar szemben állt a laikusokkal, míg a régi római társadalomban a papok az állam tisztviselői voltak s a „pontifex maximus“ az állam egyik méltósága. Róma püspökének tekintélye volt természetesen a legnagyobb, mert Róma volt a birodalom fővárosa, a római gyűlekezet volt nyugaton a legrégibb, tagjai közt legelevenebb az apostoli eredet hagyománya; itt halt meg a legtöbb vértanú s köztük sok püspök. A császárok trónjuk s a birodalom egységének érdekében gyarapították hatalmát. 395 után, mikor a birodalom két részre oszlott, a pápai szék is meggyengűlt; a germán betörések, a konstantinápolyi udvar rosszakarata már csak nem egészen elenyésztették jelentőségét. Pipin és Nagy Károly a VIII. században megszerezték számára az exarchatust, a későbbi egyházi államot s ez által a pápa a frank birodalom tagjává, az uralkodóház egyik első hűbéresévé lett. A Karolingek kihalta után a német császárok rendelkeztek a pápai szék felett; Nagy Otto és Fekete Henrik politikai czélokból erősítgették, azt remélve, hogy általa egész Európán uralkodnak. VII. Gergely önállóvá tette a pápaságot, a hűbéresekkel szövetkezve megtörte a császári hatalmat, megalázta a dinasztiát s százados harczok után a pápa a keresztyénségnek független urává lett, a ki az államok ügyeibe avatkozott, királyokat tett le s nevezett ki. A pápai hatalomnak ez aranykora azonban rövid ideig tartott. Az államok megszabadulva a középkori hűbérrendszer nyügétől, consolidálódtak s visszaszerezték a jogokat, melyeket a pápa évtizedek óta bitorolt. A XV. században már a pápának alig van némi tekintélye; szava elhangzik nyomtalanúl, bulláitól nem retteg senki. Ekkor, hogy régi hatalmukat visszaszerezzék, az egyházi állam terjesztésére, hatalmas világi fejedelemség alapítására törekedtek. IV. Sixtus volt az első (1471—1484), a ki a Romagnában hódított; hogy a florenczi Medicieket megbuktassa, zavarokat támasztott herczegségükben. Még vakmerőbb volt az élvezetvágyó VI. Sándor (1492—1503), ki fiát, Borgia Cézárt tette az egyházi állam fejévé. A „bünnek e virtuóza“ mint Ranke nevezi, kipusztította a főnemeseket, a gazdagokat, meggyilkolta rokonait, csakhogy egyedül uralkodhassék. Testvérét meggyilkolva a Tiberisbe vetette, sógorát saját lakásán fojtatta meg; Perota biborost apja oldalánál szurta le, úgy hogy a pápa arczára fecsesent a vér. Minden éjjel megöletett néhány római polgárt, hogy vagyonukat kezére kerithesse. A Borgiák, kik annyi életet kioltottak, maguk is méreg által vesztek el. VI. Sándort egy biboros mérgeztette meg, a kinek vagyonára a pápa és fia áhitozott. II. Gyula (1503—1513) elődeinek hódításait házasság útján Urbinóval gyarapította. Néha maga is táborba szállt, Mirandulába, miután a falakon rést töretett a befagyott sánczárkon át vonult be hadseregével. Midőn Luther Rómában járt, nagyon megütközött azon, hogy a pápát nem az oltárnál, hanem hadsereg élén, lóháton találta. II. Gyula alatt volt az egyházi állam legnagyobb; Parma, Piazenza, Bologna, Reggio is hozzá tartozott. Utódai már nem hódítottak, sőt birtokuk nagy részét elvesztették. E harczok, melyeket a pápa világi hatalmáért vívott. Itáliában kiváló állást szereztek a szent

széknek, de annál többet vesztett egyházfői tekintélyéből. Az egész Európa elismerte egyházi felsőségét tisztelettel környezte, de midőn kisszerü politikai czélok után tört, úgy szólva minden itáliai hatalmat és herczeget ellenségévé tett.

Ranke tehetségét tündökölni látjuk, midőn a tekintélyét vesztett pápaság hatalmának hanyatlásáról ir. Az olasz félszigeten megkezdődött a spanyol és franczia hatalom harcza a hegemóniáért. A spanyol király, Károly, ki Németalföld és Németország koronáját is megnyerte, Nápolyt és Siciliát már régóta birta, nem akart türni más urat Itáliában. I. Ferencz, a vitéz és lovagias franczia király, ki a Habsburgok világuralmától a Valois ház hatalmát féltette, magának követelte a Pó völgyét. X. Leo trónra lépte után azonnal beütött egy hatalmas haderővel s a marignanói csatában megverte az olasz csapatokat, elfoglalta Pármát Piezenzát s győzelmesen nyomult előre Róma felé. Leo kénytelen volt két tartományáról lemondani, a gallikán egyház jogaiban a diadalmas királylyal osztozkodni. Ezzel kezdődött meg a francziák és spanyolok, a Valoisk és Habsburgok harcza a világ uralmáért. Harczaikat Itáliában vívták. A pápa nem volt oly jelentéktelen, hogy a két küzdő fél közt semleges maradhatott volna, de nem volt oly hatalmas sem, hogy pártállása döntő lett volna a csatamezőn vagy a diplomatiában. Kénytelen volt két szinü politikát követni, uszott az árral; hol a francziák, hol a spanyolok részén látjuk. Egyik hadakozó félnek sem volt őszinte szövetségese. Örült, hogy V. Károlynak a protestantismusban ellenzéke akadt s Ferenczet biztatta, hogy segitse a német protestáns fejedelmeket. Hesseni Fülöp franczia segitséggel vivta ki a kadani békét. győzte le Ferdinándot, Károly öcsét. III. Pál pápa a schmalkaldi háboruban tényleg a protestánsok szövetségese volt s megrémült a mühlbergi (1547) vészhir hallatára. Károly folyton a zsinatta[rémitgette a pápát, mert érezte mindenki, hogy a zsinaton nem a szent szék, hanem a császár szava dönt. Sokszor megtörtént, hogy a pápát protestáns csapatok védték katholikus ellenségével, Alba herczeggel szemben. X. Leo utódai hiába igyekeztek magukat a harczból kivonni, nem sikerült; minden háboru új veszélyt hozott, minden békekötés új csapást mért a pápai hatalomra. IV. Pál idejében a spanyolok uralma Milánóban is megszilárdúlt; az egyházi állam nem terjeszkedhetett többé. A pápai birtokokat áttörhetetlen vasgyürüként vette körül a spanyol tartományok lánczolata s a Habsburgokkal szövetséges Toszkána. A világi uralom mértéktelen vadászása a spanyol érdekkör lánczszemévé tette a pápai udvart. V. Pius (1566—1572), XIII. Gergely (1572—1585), V. Sixtus, a banditák kiirtója (1885—1590) már minden európai kérdésben a spanyolok frigyese, a lepantói csatában (1572) a dünkircheni ütközetben II. Fülöp seregével harczol.

A pápák mint világi fejedelmek elvesztették önállóságukat, de a nagyhatalmak pártfogása visszaszerezte számukra az egyházfői tekintélyt, melyen a protestantismus nagy rést ütött. A folytonosan politikai czélokért küzdő pápák udvara elvilágiasodott, erkölcsei megromlottak. Zsarolták a népet, hogy költséges vállalataikra pénzt gyűjtsenek; fékezhetetlen nepotismus harapózott el, minden pápa herczegségeket szerzett rokonainak, sokan csecsemőket neveztek ki biborosokká. VII. Gergely már simoniának tartotta, ha világi fejedelem nevezte ki a püspököket a XVI. században a pápák áruba bocsátották az egyházi hivatalokat. A poenitentiariusi hivatalnak 50,000 arany volt a rendes ára. Még Luther fel sem lépett

midőn az olaszok, kik tanui voltak a római udvar romlottságának, azt rebesgették, hogy közel van az Antikrisztus eljövetele. A pápák maguk sem hittek a megváltóban; a humanista X. Leo, a művészetek barátja, állítólag úgy nyílatkozott egyszer bizalmas körben, hogy „sokat jövedelmez nekünk a Krisztus feltámadásáról szóló mese". Ezt az alapos Ranke nem említi ugyan, de már az is jellemző, hogy e korszakban nem kételkedtek e mondás valóságában. Már IV. Sixtus árultatni kezdte a bünbocsátó leveleket s ezzel a keresztyén lélek vallásosságát támadta meg. Feltünt Luther s működése lángba borította a katholicismust. Magában az egyházban is támadtak reformálók, kik a báseli zsinat végzéseit felujították s az egyháznak „in capite et membris" reformatióját sürgették. A theatinusok rendje, melyet Caraffa, Contarini és Poole alapítottak, a szentirás olvasása következtében oda jutott, hogy Luthernek a megigazulásról szóló hitczikkét helyeselte, Ochino Bernát, egy bátor szerzetes, a Po völgyében akadálytalanúl hirdette az evangeliomot. A pápák azonban mereven ragaszkodtak az örökölt hagyományokhoz, V. Károly és a theatinusok a protestánsok kibékitésére törekedtek, a reformokkal meg akarták óvni az egyház egységét, de a pápák irtóztak minden reformtól, mert érezték, hogy a zsinat a szent széken kezdi meg a reformálást. III. Pál elküldötte ugyan legatusát, az engedékeny Contarinit a regensburgi értekezletre, de oly utasitással látta el, hogy a követ igéretei rá nézve nem kötelezők. Az 1541-iki tanácskozás, melyen protestáns részről Melanchton és Bucer vettek részt, kielégitő eredménynyel végződött. A leleményes Contarini a megigazulás tanára talált oly formulát, melyben mind a két fél megnyugodhatott. „Az ember megigazul Isten kegyelméből a hit által, de a jó cselekedetek, mint a hit életének bizonyságai szintén szükségesek az üdvösségre". Az egyezkedés azonban mégis sikertelen lett. A pápa tiltakozott a közösen megállapított czikkek ellen, Luther is hajthatatlanul ragaszkodott a „non mutata confessio augustana"-hoz, Ez volt az utolsó kisérlet a kibékülésre. A zsinaton a protestánsoktól feltétlen meghódolást követelt a többség.

Ezzel az iránnyal egy időben egy más szellemi irány is feltünt a római egyházban. Forrása Spanyolországban volt, életere Francziaországban s az olasz félszigeten. A középkori szellem, a vakbúzgóság és mystikus rajongás megújult. Új rendek keletkeztek, erkölcsben szigorubbak, vallásosságban búzgóbbak a régieknél; tagjaik a középkorban megállapított dogmákért és azok szellemében prédikáltak. Loyola megalkotta a jesuiták rendjét, melynek főfogadalma az engedelmesség volt. E rend hamar elhatalmasodott s a pápai szék legszilárdabb támaszszává lett. Czéljuk az volt, hogy a pápaságnak visszaszerezzék régi fényét és hatalmát. Hatásuk érzett a római udvarban is. IV. Pál óta a nepotismus lassanként megszünt, II. Marcellus szigoru erkölcsei a biborosok collegiumát megtisztitották minden oda nem való elemtől. A pápák tekintélye megint emelkedőben volt. A tridenti zsinat törvényesitette a pápa hatalmát, úgy szólva az utolsó követ gördítette a pápaság egyházi uralmának épületéhez. A zsinaton, mely 1545-ben nyilt meg, a katholikus fejedelmek reformkivánatokkal jelentek meg, de nem értettek egyet s a pápának sikerült őket egymás ellen használni fel. A szavazás nem nemzetek szerint, hanem személyenkint történt. Csak a pápa legatusainak volt indítványozó joguk s Rómából minden héten új utasítás érkezett hozzájuk. A franczia követek szokott szellemességökkel gunyolódtak, hogy „minden

pénteken batyuban jön a szent lélek az örök városból." A zsinat, mint előre lehetett látni, a reformok ellen foglalt állást, megalkotta az egységes katholikus dogmarendszert, törvényesítette az utóbbi időkben alkalmazott inquisitiót s ezzel hadat izent a passaui egyezség óta megerősödött protestantismusnak. IV. Pius azt is el tudta érni, hogy a zsinat tőle kérte végzéseinek megerősítését. Ez egyszerü tény illusoriussá tette a konstanczi és báseli zsinatok azon sokat hangoztatott elvét, hogy a zsinat fölötte áll a pápának.

A tridenti zsinaton tömörült újra a szenvedett veszteségek után a római egyház. A keleti egyházzal nem gondolt többé, a protestánsokat örökre kirekesztette, sőt a reformatiónak még eszméjét is eretnekségnek bélyegezte. A hitnyomozó törvényszékek megkezdték működésöket, megnépesedtek a börtönök, lobogni kezdtek a máglyák minden katholikus országban „ad majorem Dei gloriam". Az inquisitiónak IV. Pál volt leghatalmasabb barátja és védője; ugyanaz, a ki egykor, biboros korában Caraffa néven, a reformatióhoz hajló theatinusok rendjét alapította. Az inquisitio olasz földön is hasznos intézménynyé lett a pápák kezében. Néhány év mulva egyetlen protestáns sem volt az olasz tartományokban. IV. Pál idejében kezdődött meg az ellenreformatio, mely nem riadt vissza semmi akadálytól, az eszközökben nem válogatott, hosánná-val fogadta a párisi bertalanéji mészárlás hirét, tőrt adott Gérard és Ravaillac kezébe, hogy Orániai Vilmost és IV. Henriket ledöfjék. Ez volt a katholikus renaissance.

A protestantismus okairól és keletkezéséről e műben nem sokat szól Ranke, csupán a leglényegesebbeket említi föl. A reformatió roppant jelentőségét és társadalomalkotó világújító hatását az által érezteti velünk, hogy a pápaság büneit erkölcsi sülyedését eleven szinekkel rajzolja Érezzük, hogy a Borgiák és Mediciek romlott kora után valódi életszükség volt a vallás és egyházi élet megujulása A protestantismus volt a visszahatás a hierarahiának mindent merő és mindent koczkáztató iránya ellen. A renaissance olasz földön művészeti, Németországban tudományos, még pedig theologiai renaissance volt. A tudósok az irást s a régi egyházi irodalmat kezdték tanulmányozni. Erasmus kiadta a Bibliát s Reuchlin, a tudós humanista azt hitte, hogy héber nyelvtanával „ércznél maradandóbb emléket emelt" magának. A reformatió megjelenése hasonlított a keresztyénség keletkezéséhez; hivatásuk, hatásuk is egyforma volt: az emberi szabadság megmentése és biztosítása.

Ranke művének érdeme nem csak az, hogy sok új adatot tartalmaz és több vitás kérdést megold, hanem az is, hogy a művészi előadás a száraz eseménylánczolatot a nagy közönség számára is élvezhetővé teszi. Philosophiai műveltsége széleskörü, nem oly gyakorlati ugyan, mint Macaulayé, de bíztosabb és idealisabb. Macaulay mindenkor a hasznosság szempontjából itél, Ranke azt kutatja, mennyiben voltak az események törvényszerüek és czélhoz vezetők. Nála a történelem nem az emberek, hanem az eszmék küzdelme. Luther csak annyiban érdekli, mert egy korszakos szellemi áramlatnak legnagyobb képviselője volt s benne testesült meg legtökéletesebben a reformatio eszméje. Semmi véletlen, váratlan sincs a történelemben, minden szükségképeni s mindennek van hivatása, melyet teljesítenie kell. Tilly ép olyan alakja a világtörténetnek, mint Gusztáv Adolf, II. Fülöp, mint Orániai Vilmos; Tetzel, mint Luther. Mindegyiknek volt czélja, rendeltetése csak hatásuk irnya és mértéke különböző. **Kovács Sándor.**

A vér.

— Elbeszélés. — Folytatás. —

Aztán mint valami selyembogár, úgy begubózta magát. Nem járt a világon sehova. Ki nem mozdúlt volna a falujából, nem tudom, miért. Tanított és tanult. Járatta a mindenféle lapokat, a póstás nem győzött bámulni: soha ilyen forgalom! A tiszteleteséknél evett, mert senkije se volt, a ki főzött volna rá. Meg jól is esett neki az az egy pár óra, a mit naponta a paplakban töltött. Legalább nem vadul el egészen. Ő szokta volt mondani, hogy a ki gyerekeken kivül mással nem érintkezik, maga is gyerek lesz és fél az emberektől.

Egy év is elmult, az eklézsia úgy gondolta, hogy jobb tanítót keresve se találhatott volna ennél. Öröm volt azt az iskolát nézni. Épen úgy csinálta, mint a hogy a „Boldogházá"-ban olvashatni. Rend, tisztaság és böcsület mindenhol, csak rektorné sehol.

A tiszteletesné megcsóválta azt a szép ősz fejét és háromszor is elgondolta hogy hiába, nem lehet beszélni vele, ha egyszer nem akar megházasodni, hát nem akar...

— Édes fiam, olyan szerencsés ezzel az állással. Hol látott maga tanítót ilyen kis faluban, nem is olyan messze a székvárostól ezer-kétszáz forint évi jövedelemmel? Akárhány professor szívesen cserélne. Aztán mégis üres az a lakás, az a szép három szoba, az a takaros tűzhely... szinte kár értük...

Ismerte már ezt a nótát, mástól el se hallgatta volna, de a tiszteletesnétől jól esett hallania. Talán azért, mert tudta, hogy ebből az asszonyból egy csöpp érdek se beszél, hisz se lánya, se lány rokona nincs; vagy azért, mert érezte, hogy ezek a kapott szavak, régi dolgok igaz szeretetet sugárzanak. Mert szent igaz, hogy rajta csak egy asszony segithet. Valaki, a ki kiverné fejéből azt az örökös tépelődést. Hisz megemészti magát, semmi dolgában, semmi művében nincs öröme, még pihenni se mer, mert a tétlenség meg épen pokol számára. De hát kit vegyen el? Kinek kellene ő, az eleven kereszt, az örök meghasonlás? Nem tenné-e mindkettőjüket mindenkorra boldogtalanná? Eh, jobb az ilyen embernek magában elpusztulni, vétek volna, ha másra is gondolna.

— Bolond maga, édes fiam, bolond. Hogy ilyen embernek ne akadna asszony? Hiszen olyan, mint egy falat kenyér, aztán okos is, szemre való is. Két kézzel adnám hozzá a leányomat...

— Hát mért nincs? Isten úgyse elvenném...

— No lám, még bókolni is kezd. Asszonyok közt egész megformálódnék. Azt az örökös sopánkodást is elhagyná, nem is képzelődnék annyira, hogy beteg, a melle fáj... lép elhomokosodás mi ördög... Persze, hogy pápista színben van, de annak se én vagyok az oka. Mért nem békül meg magával? Milyen hitvány emberek vannak, még büszkék is magukra, maga meg nem a legutolsó, még se tudja magát becsülni ennyire se... A körme feketéjét mutatta.

A tanító csak hallgatott. Úgy tett, mintha az ablakon nézett volna ki. Tulajdonképen pedig nem mert a tiszteletesné szemébe nézni. Hátha egy gyönge pillanatban elmondana neki mindent, azt a sötét végzetet, melyet magában hord, családjának átkát... nem... ne tudja meg senki. Majd lassan, gépiesen meg-

fordult. Kin kezdett lenni a csend, megszólalt. De látszott, hogy nem arra gondolt, a mit kérdezett.

— Hát kit vegyek el? Nem tudok senkit se szeretni azok közül, a kiket ösmerek. Nem hozzám vélók, nem nekem valók...

— Már magam se igen rekommendálhatnék tiszta szívvel az ismerősei közül. De hát ez a falu nem a világ. Nem ezért fiatal ember, a fiatal ember, hogy tovább ne nézzen az orra hegyénél. Ott a város, ott a vidék.

— Városi lány... Nem lenne az boldog falusi tanítóné soha. Ismeretségem sincs arra felé. Akárkit meg nem akarnék elvenni. Nagy föltételhez kötném a házasságot. Drágán adnám magamat, pedig tudom, hogy semmit sem érek. Ezért haragszom, ezért jobb így...

— Tán bizony pénzt keres?

— Nem kell nekem a szine se. Azt akarom, hogy szeressem azt, a kit elveszek és az is szeressen engem. Ez már magában véve is sok manapság. Azt akarom, hogy az a leány, a kit én elveszek, lelkileg nagyon előkelő legyen, mert nekem nem asszony kell, de nő, egy művelt, rokonkedélyű nő, a ki engem megért, lelkemet és lelkemnek czéljait, eszményeit magáévá teszi. Azt akarom, hogy ha feleségemmel beszélek, ne bámuljon reám, de benne minden szavam visszhangra leljen; ha valamit neki fölolvasok, a mi nekem tetszik, abban ő is örömét lelje; a mi engem visz előre, fölfelé, az neki ne legyen megfoghatatlan teher; a mi engem bánt, sorvaszt, az fájjon neki is, nem csak azért, mert nekem fáj, de mert magában véve is rossz bántó. Egy nőt keresek, ki a mellett, hogy művelt képzett, ne röstelne eljönni hozzám falusi kántornénak, ne kicsinyelné az én állásomat, mely sok haszontalan ember szemében nyomorult, szánalmas kenyér, de valójában a legnemesebb hivatások egyike. A mai büszke, gőgös, kapaszkodó korban hol találok én ilyet?...

Szemei égtek, arcza kigyúlt. Ő maga eleresztette az ablak deszkáját és egyenesen állott a szobában. Meglátszott rajta, hogy haragszik. Magára és a világra. Magára, mert ilyeneket követel, a világra, mert ki nem elégítheti.

A tiszteletesné, a ki minden egyszerűsége és szókimondósága mellett is a műveltebb lelkekhez tartozott, gyönyörrel, tisztelettel nézte az ifjut. Megértette. Szép volt a nemes elkeseredés tüzében. Egy pessimista, ki a legnagyobb ideált hordta szivében s azért gyülölte a világot, mert ideáljának megfelelőt benne nem talált. Ime, a pessimismus idealismusa.

Aztán csend következett megint. Olyan csend, mely akkor szokott támadni, mikor valaki egy keserü, nagy igazsággal minden aprólékos érvet elhallgattat, mikor valaki olyat mond, a mire csak helyeslő választ adhatnánk, de azt nem akarjuk tenni, mert eddigi álláspontontunkat kellene elhagynunk.

A tiszteletes lépett be az ajtón. S régi házi szokás szerint referált a nap eseményeiről. Egy esketése volt. A Pörgéék Julisát vette el a Czifra Jóska. Szép egy pár cseléd. Derék, munka biró. Régen jártak már egymás után... boldogok lesznek nagyon...

A tiszteletesné meg a tanító egymásra néztek. Egyet gondolhattak: Lám, milyen könnyen lehetnek némelyek boldogok... Kiki a maga módja szerint...

(Folytatása következik.) **Vojtkó Pál.**

Vegyesek.

— **Az 1791-ik évi zsinat első ülése.** A száz év előtti zsinat képviselői szept. 14-én tartották első ülésüket Budapesten a megyeház gyüléstermében. A kerületek számára külön padok voltak elhelyezve. A terem közepén ült az elnökség és a jegyzők. Tiz órakor küldöttség ment a kir. biztos, gr. Brunzwik Józsefért, kit megjelenésekor a képviselők felállva fogadtak. Erre elénekelték a „Jövel szent lélek . . ." kezdetű éneket s Torkos Mihály superintendens imát mondott. A kir. biztos s Balogh Péter egyetemes felügyelő hosszabb beszédei után megválasztották zsinati elnökűl Prónay Lászlót, ki azután világi jegyzőnek Balogh Mihályt, egyh. jegyzőnek Ráth Mátyást nevezte ki. Erre felolvasták a helytartótanács aug. 16-áról kelt leiratát, mely meghagyja, hogy 1. a kir. biztosnak kiváló helyen legyen űlése, 2. az ő tudta nélkül semmi se történjék, sem a nyilvános üléseken, sem a bizottságok tárgyalásainál, 3. az ülések neki előre bejelentendők, 4. a jegyzőkönyvek és más zsinati irományok a helytartótanács útján a királynak benyujtandók. Némi vihart támasztott Perlaki Dávid azon indítványa, hogy egyházi elnök is választassék. A kedélyek lecsillapulta után kimondották, hogy a jegyzőkönyvek latinul szerkesztendők. 12 órakor megérkezett a reformátusok küldöttsége, üdvözletet hozván a ref. atyafiak zsinatától, melynek viszonzásáúl Császár András vezetése alatt szintén küldöttség ment a ref. zsinat üdvözlésére. Ezzel véget ért az első ülés. (Ev. Egyh. és Isk.)

— **A tanulók országos tornaversenye** pünkösd második ünnepén kedvezőtlen hideg időben folyt le Budapesten, a városligetben. Közel kétezer vidéki s másfél ezerre menő fővárosi tanuló ifjú vonult ki katonás rendben zeneszó mellett tornász-egyenruhában a Károlykaszárnya udvaráról az Andrássy-úton át a versenytérre. A festői látványt nyujtó felvonulás után megkezdődtek a tömeges szabadgyakorlatok, melyek — miután a növendékek a vezényszavakat nem hallották — csak részben sikerűltek. Nagy érdeklődéssel kisérte a közönség a 100, 150 s 200 méterés futási versenyeket, melyeknél soproni lyceumunk egyik növendéke (Jausz Lajos) is dijjal tüntettetett ki. Az egyes intézetek által szabadon választott gyakorlatokat az idő rövidsége miatt annyira redukálták, hogy a legtöbb vidéki iskola ifjuságának alig akadt tenni valója, a mi az utóbbiak körében méltán okozott elégületlenséget. A rendezés körül általában több hiány mutatkozott. Hogy a verseny napján rossz idő lehetne, azt a rendezők, úgy látszik, számításba sem vették; a Károlykaszárnya hideg légvonatos udvarán az előkészület sorakozás s megindulás majd két órát vett igénybe; a vidéki tanintézetek mindenütt háttérbe szorultak; kelleténél több volt a paradé, egyenruha, luxus stb. Egészben véve azonban a torna-verseny a testedzés fontosságának feltüntetése tekintetében üdvösnek bizonyult, s folytatását mi is óhajtjuk, de az első kisérlet hiányai s a városligeti „Hermina-kápolna" szentmiséjéhez fűződő klerikális zamat nélkül. A soproni ev. lyceumot az országos tornaversenyen Fejér Lajos tanár vezetése alatt 17 főgymnásiumi ifju képviselte, kikhez 3 tanítóképző-intézeti növendék is csatlakozott.

— **A vizsgálatok rendje a soproni ev. lyceumban.** Junius 9—13, 15—17 s 19. d. e. 8 s d. u. 2 órától kezdve az osztálytermekben a gymnasiumi tanulók

osztályszigorlatai. Jun. 19. d. u. 6 órakor a tornacsarnokban a gymnasiumi tanulók tornavizsgálata. Junius 20. és 22. d. e. 8 s d. u. 3 órától kezdve theol. alapvizsgálat a lyceumi nagyteremben. Jun. 21. d. e. 9 órakor évzáró ünnepély. Jun. 23. s következő napjain d. e. 8 s d. u. 3 órától kezdve szóbeli érettségi vizsgálat a lyceumi nagyteremben. Jun. 30. d. e. 8 órától magánvizsgálatok.

— **A soproni ág. hitv. evangelikus főiskolának „Magyar Társasága“** az intézet nagytermében folyó 1891. évi május hó 31-én d. u. 4 órakor örömünnepet tartott, következő tárgysorozattal: 1. Mendelssohn: Két dal. Énekli a főiskolai vegyeskar. 2. Jelentés a Magyar Társaság működéséről. Felolvassa Pröhle Vilmos VIII. oszt. tan. 3. A szabadság apostola. Irta és felolvassa Mikola Sándor VIII. oszt. tan. 4. Vörösmarty: Az úri hölgyhöz. Szavalja Csengey Miklós VIII. oszt. tan. 5. Szentirmay: Népdalok. Énekli a főiskolai vegyeskar. 6. Zrinyi és Vergilius. Irta és felolvassa Pröhle Vilmos VIII. oszt. tan. 7. Egy magyar főúr udvara kétszáz év előtt. Irta és felolvassa Kovács Sándor theol. hallgató. 8. Népdalok. Előadja az ifjuság zenekara.

— **A soproni ev. tanítóképző-intézet „Pálfy-Kör“-e** 1891. évi junius hó 7-én d. e. 10 órakor tartja meg fennállásának negyedszázados emlék-ünnepét következő tárgysorozattal: 1. „Ne csüggedj el kicsiny sereg.“ Chorál. Énekli a tanítóképző-intézeti énekkar. 2. „Vén czigány“. Költemény Vörösmarty Mihálytól. Szavalja Nagy Pál III. éves növendék. 3. „A Pálfy-kör története“. Jutalmazott pályamű. Irta és felolvassa Németh Gyula IV. éves növendék, a „Pálfy-kör„ főjegyzője. 4. „Megnyitó zenemű Bellinitől. Zongorán előadják Buza János és Matthesz Sándor III. éves növendékek, (a zenei pályadij nyertesei). 5. „24. zsoltár.“ Karének Klein B.-től. Énekli a tanítóképző-intézeti énekkar. 5. „A tanító önképzése.“ Jutalmazott pályamű. Irta s felolvassa Nagy Lajos III. éves növendék. 7. „Praeludium“ Körnertől. Orgonán előadja Nagy Sándor IV. éves növendék. 8. Részlet Vörösmarty Mihály „Marót bán“-jából. Szavalja Németh Gyula IV. éves növendék, (a szavalati pályadíj nyertese). 9. „Hymnus“. Énekli a tanítóképző-intézeti énekkar. 10. a) „Hunyady induló.“ b) „Magyar népdalok.“ Játszsza az ifjusági zenekar.

— **A leszavazott magyar nyelv.** Az újverbászi (bácsmegyei) evang. egyház presbiteriuma azt az indítványt terjesztette a közgyülés elé, hogy az újverbászi ev. népiskola 4 osztályában magyar legyen ezentúl a tanítás nyelve. Fájdalom, hogy a convent e hazafias indítványt 42 szóval 39 ellenében elvetette.

— **Minimális tanterv.** A közoktatási miniszter leiratot intézett az országos közoktatási tanácshoz, melyben elrendeli, hogy az osztatlan népiskola részére minimális tanterv dolgoztassék ki!

— **A tanítói nyugdíjügy** rendezésére vonatkozó törvényjavaslat a közokt. miniszteriumban már végleg elkészült. A megejtett számítások szerint az eddig is fizetett járulékok elegendők arra, hogy a tanítók családjaikkal együtt ugyanazon nyugdijban részesüljenek, mint az ország többi tisztviselői.